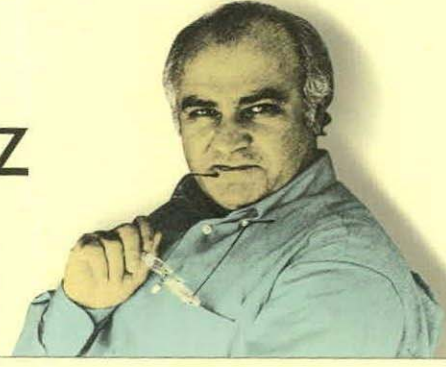

WITOLD GOMBROWICZ

GÖNÜLSÜZ SÜRGÜN

Feridun Andaç

Bir yazarın kendini var etme yolculuğu gitmekle başlar. Gidiş onun için bir çağrıdır, kopuşla gelen bağlantıdır da aslında. Dil ve yaşama yurdundan uzaklaştıkça, buna **zamanla** daha da bağlanacağını görür. Bir bakıma gitmekle kendini yurtsuzlaştırırken, dilyle bir yurt kurma arayışına yönelir. İşte Witold Gombrowicz (1904-1969) bu soy yazarlardandır.

Gidince yaşama yurduna bağlantılar arar insan. Yazı da bunlardan biridir. İlk adımda kendini konumlandıracağı **anlatılar** yazmaya yönelir. Adım adım kurar yazı dünyasını. 29 Temmuz 1939'da Polonya'dan ayrılıp Arjantin'in yolunu tuttuğunda, dönüştürsüz bir yolculuğa çıktığını bilmiyordu. Genç bir yazar olarak, bir transatlantiğin ilk deniz yolculuğuna davet almıştır. 22 Ağustos'ta Buenos Aires'e varır. Gemi bir süre sonra geri dönecektir. İkinci Paylaşım Savaşı başlamıştır. Son anda Arjantin'de kalmaya karar verir. Ülkesinin savaştaki kaderini bekler, üstelik gidip böyle bir savaşın parçası olmak da istemez. Denebilir ki ilk vicdani retçilerdendir Gombrowicz.

Lehçe yazmaya tutunur. *Ferdydurke* romanını 1937'de Varşova'da yayımlamıştır. Parlak bir yazar olarak karşılanır. 1947'de İspanyolcasını yayımlar, ama Arjantin'de ilgi çekmez. Aynı yıl oradaki bir Polonya bankasında çalışmaya başlar. Banka müdürü arkadaşısıdır, işyerinde roman yazmasına izin verir. Paris'te yayımlanan göçmen dergisi "*Kultura*"da yazar, *Atlantik Ötesi*'nin yazımı da böylece adım adım biçimlenir. Bankadaki bu yazma olanağı uzun sürmez. Romandan uzaklaşır. 1953'te günlük yazmaya başlar, bunları da "*Kultura*"da yayımlar.

Günler onun **zaman** işaretleridir. Aslında günlük onun yazıda nefes aldığı yerdir adeta. Yazamadığı romanlar, gidemediği yerler/düşünceler, kavuşmadığı insanlardır... Orada her şey vardır. Evet, bir bütünün parçalarıdır her biri. Eşi Rita Gombrowicz şunları yazacaktır: "Gombrowicz'in *Günlük*'ü derginin kalbiydi. Mektup ve cevaplarını yayımladığı okuyucular arasında sert tartışmaları kışkırtıyor; sürgün, vatanseverlik, komünizm ve Katoliklik gibi, Polonyalılar için temel olan konulara değiniyordu. Bu şekilde, Gombrowicz tartışma için gerçek bir forum, bir internet öncesi "blog" yaratmıştı. Gombrowicz *Günlük* ile Polonya kültürünü tamamen yenilemiştir. *Kultura*, Gombrowicz'in edebi olarak yaşamını sürdürmesini sağlamış ve Gombrowicz, bu dergi

sayesinde bir özgürlük ikonu haline gelmiştir." (*)

Yapıtları bu süreçte ülkesinde yasaklanır. **Zaman** bunu yıkar, yazar dili/yapıtıyla ülkesine döner. Öyle ki; ders kitaplarında zorunlu okuma metni olur. *Günlük*'üne yansıyan özyaşamsal izler, yazarın günceinin de ötesinde **anlatı** yazdığının birer göstergesidir aslında. **Zaman zaman** bir denemeye, düşünce metnine, özyaşamından kesitlerin yansımalarına dönüşür.

Gombrowicz, bize, bir yazarın kitabının/**anlatısının** hem öznesi hem de nasıl nesnesi olabildiğini gösterir. Yazarın varoluş yolu buradan geçer. Önce kendi öyküsüne bakar, onun nasıl/niçin/neden **anlatılabilirliğini** düşünür, kurar. Yoluna başlangıçlar yaparken ilk adımında **anlatılarını** biçimler. **Zamanla** da kendi sesini bulabileceği **anlatıların** izine düşer: *Atlantik Ötesi* (1953), *Pornografi* (1958), *Kozmos* (1965).

Gombrowicz, bireyi ve özgürlüğünü savunan bir yazar. Kimlik/benlik arayışının ne anlama gelebildiğini **anlatır** bize. Bruno Schulz, onun put kırıcı yanına değinir. Ondaki izleksel çeşitliliği bize taşıyan *Günlük*, çağdaş Polonya edebiyatına ufuk açan, kronik olarak da okunabilir. Çünkü Gombrowicz'in her bir yazı/günlükte dile getirdiği düşünceler bu kültürel ve edebi iklimin en temel sorunlarıdır aslında.

Başlama Noktası

Günlük, bir başlama noktası olabilir Gombrowicz'in yazarlığına dönük okuma yolculuğunuz için. O, 1953'te günün ilk günceğine başlarken şunları diyecektir: "Oysa yaşam camının ardında -uzak- sanki artık hiçbir şey bizim değil, sanki bir tren camından görünür gibi."

O, bize, hayata ve kendine dair saydam olan şeyleri anlatmaya soyunur günlüklerinde. Göçmendir, gönülsüz sürgündür. Bunu hissederek yazar. Bir günü yazmaz; birçok düşünceyi, gerçekliği ve dünyayı taşır o güne yazılanlara. Bu anlamda yolunu her bir şeyden geçirir. Adeta sese ses, düşünceye dil olur. Bir yazarın kendi olmak yolculuğunun nereden nasıl geçtiğini de **anlatır**. Edebi belleğine ve yazısının dil yurduna döner sıklıkla.

Günlük, aynı **zamanda** karşımıza bir Witold Gombrowicz otoportresi çıkarır ki; bu olabildiğince